

วิจารณ์หนังสืออรรถรสที่ล้ำลึก : The Lost Symbol

กุลชาติ ศรีโพธิ์

ท่ามกลางมหานครที่ยิ่งใหญ่และไม่เคยหลับใหลอย่าง กรุงวอชิงตัน ดีซี ชายคนหนึ่งกำลังเผชิญหน้า กับความท้าทายครั้งใหม่ที่ต้องเอาชีวิตเป็นเดิมพันในการไขรหัสลับที่ถูกซ่อนเร้นเพื่อเปิดเผยถึงภูมิปัญญาแห่งบรรพกาลที่สาบสูญซึ่งถูกซุกซ่อนอยู่เบื้องหลังประตูโบราณที่ถูกลิ้มเลียภายใต้การปกป้องรักษาของสมาคมลับและเก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก พร้อมกับต้องช่วยชีวิตของคนที่เขานับถือและเป็นเสมือนเพื่อน และการตามล่าฆาตกรที่อยากจะครอบครองภูมิปัญญาที่สามารถเปลี่ยนแปลงโลกนี้ภายในระยะเวลา 12 ชั่วโมงจึงเริ่มต้นขึ้น

ภาพเขียน สัญลักษณ์ และเรื่องลึกลับต่าง ๆ กำลังถูกเปิดเผยและโลกต้องตกตะลึงกับความหมายที่ถูกซ่อนเร้นอีกครั้ง หลังจากที่ปล่อยให้ศาสตราจารย์โรเบิร์ต แลงดอนต้องเผชิญหน้ากับความท้าทายในการสืบหาฆาตกร ด้วยการไขรหัสลับในพิพิธภัณฑ์ลูฟร์ ณ กรุงปารีส และท้าทายคริสตจักร ในมหาวิหารแห่งโรมันคาทอลิกใจกลางนครวาติกันด้วยการเผยความลับที่ถูกซ่อนเร้น จนเกิดกระแสต่อต้านจากคริสตจักรและชาวคริสต์ทั่วโลก ในทางตรงกันข้ามกระแสนวนิยายฉาวดังกล่าวกลับ

* กุลชาติ ศรีโพธิ์ : อาจารย์พิเศษคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม

ส่งผลให้ “รหัสลับดาวินชี” และ “เทวากับซาตาน” กลายเป็นนวนิยายที่มียอดขายรวมกว่า 100 ล้านเล่ม และถูกแปลเป็นภาษาต่าง ๆ มากกว่า 44 ภาษาทั่วโลก จนทำให้แดน บราวน์ กลายเป็นนักเขียนนวนิยายที่ถูกกล่าวขวัญถึงมากที่สุดคนหนึ่งของโลก แต่ดูเหมือนว่า “The Lost Symbol” หรือ “สาส์นลับที่สาบสูญ” ผลงานเรื่องใหม่ ของบราวน์จะไม่ทำทลายเท่าครั้งก่อน

สารที่สูญหาย

“สาส์นลับที่สาบสูญ” เปิดเรื่องด้วยเหตุการณ์สำคัญ คือ พิธีกรรมลึกลับของการเข้าเป็นสมาชิกของฟรีเมสัน และการฆาตกรรมด้วยวิธีประหลาดอันเป็นแนวคิดที่ทำให้ตัวละครเอกอย่าง โรเบิร์ต แลงดอน ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับการไขรหัสลับ และเงื่อนไขที่ถูกปกปิดจากการสมรู้ร่วมคิดขององค์กรโบราณ ซึ่งประสบความสำเร็จมาแล้วจาก “รหัสลับดาวินชี” และ “เทวากับซาตาน” แต่สำหรับผู้่านที่รอติดตามผลงานเล่มใหม่จากนักเขียนระดับโลกผู้นี้ที่ใช้เวลาบ่มเพาะ สืบเสาะหาข้อมูลถึง 5 ปี ทำให้ผู้อ่านคาดหวังถึงความตื่นเต้น เร้าใจ และแตกต่างที่ย่อมมีมากกว่าเดิม แต่เมื่อเปิดหน้าแรกจนถึงหน้าสุดท้ายกลับพบ “รูปแบบเดิม” บน “ฉากใหม่” และสามารถจับทิศทางของเรื่องได้อย่างไม่ยากนัก แม้ว่าสิ่งนี้จะแสดงถึง “สไตล์” ของผู้เขียน แต่สำหรับนวนิยายแนวสืบสวนสอบสวน กฎของความคาดไม่ถึงยังเป็นสิ่งที่จะทำให้ผู้ชมรู้สึก “ไม่อยากวาง” เช่นเดียวกับที่สองเล่มเคยทำได้สำเร็จ

เนื้อหาส่วนใหญ่ยังคงเกี่ยวกับองค์กรลับ ทฤษฎีสมคบคิด ปรัชญาและมุมมองทางศาสนาที่บราวน์สร้างให้องค์กรลับอย่างฟรีเมสันที่อยู่เบื้องหลังความเป็นปึกแผ่นของอเมริกาให้เป็นองค์กรสำคัญในการปกปิดภูมิปัญญาที่สาบสูญแห่งบรรพกาลที่จะสามารถเปลี่ยนแปลงโลกใบนี้อย่างสิ้นเชิง ซึ่งถูกกล่าวถึงอย่างฟุ่มเฟือยตั้งแต่ต้นจนถึงท้ายเรื่อง จนทำให้ผู้อ่านรู้สึกติดตามว่าสิ่งนั้นคืออะไรและยิ่งใหญ่สมคำเขียนลือไว้หรือไม่ แต่ผลสุดท้ายกลับเป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวและมนุษย์ “รู้จักแต่ไม่เคยเข้าใจ” นั่นคือ คัมภีร์ที่เป็นคำสอนของแต่ละศาสนาที่เปิดเผยถึงอำนาจและศักยภาพของมนุษย์ให้มีอำนาจดุจพระเจ้าได้ด้วย “จิต” ซึ่งดูยังไม่ทำทลายความ

เชื่อและศรัทธาของสังคมโลกเท่าการรักษาสายพระโลหิตของพระเยซู หรือการรักษา ศาสนจักรให้เป็นอันหนึ่งอันเดียว แต่กลับเป็นเพียงปรัชญาสากลที่ในโลกตะวันออก ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติมาเนิ่นนาน

อย่างไรก็ตามความโดดเด่นของนวนิยายอยู่ที่การร้อยเรียงความหมาย ผ่านเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ องค์กรลับ ศิลปะ วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ทาง จิต กับสัญลักษณ์ไว้ได้อย่างลงตัว และ“เปิดภูมิปัญญา” ให้ผู้อ่านได้ทราบกระแส ความคิดทางตะวันตก และกระตุ้นให้คนทั่วโลกตระหนักถึงความเป็นหนึ่งเดียวทาง จิตที่ถูกเชื่อมโยงด้วยวิทยาศาสตร์และศาสนาเพื่อเป็นกุญแจสำคัญในการไขความ ลับของจิตสำนึกมนุษย์ไปสู่การแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นบนโลก เพราะในขณะที่ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก้าวล้ำอย่างขีดสุดจนมนุษย์สามารถเดินทางสำรวจ จักรวาลอันไพศาล แต่สิ่งที่ใกล้ตัวมากที่สุดอย่าง “จิตใจ” กลับมีน้อยคนที่จะก้าว ล่วงและค้นพบ

แม้ว่าในอดีตวิทยาศาสตร์และศาสนาจะเดินเป็นเส้นขนานที่ไม่มีวันบรรจบ เพราะผู้มีแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ที่เชื่อว่าโลกกลมจะถูกจัดให้เป็นบุคคลนอกกริดที่ ศาสนาต้องกำจัด แต่วันนี้ทั้งสองสิ่งกลับผสมผสานกันอย่างกลมกลืน และดังที่แคทอริน กล่าว “จิตสามารถเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบทางกายภาพได้” แต่ขึ้นอยู่กับ การฝึกฝนและการสำรวจอย่างละเอียด หรือในทางพุทธศาสนาคือการกำหนดจิต หรือ วิปัสสนา ซึ่งด้านวิทยาศาสตร์ก็ขนานรับกับแนวคิดดังกล่าวจนเกิด “วิทยาศาสตร์ ทางจิต” ขึ้นเพื่อศึกษา ค้นคว้าการมีอยู่ของจิตสำนึกและความสามารถของจิต ในเชิงประจักษ์ และมีการศึกษาอย่างจริงจังมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1972 จนถึงปัจจุบัน ในนามสถาบันวิทยาศาสตร์ทางจิต (Institute of Noetic Sciences : IONS) ซึ่ง ตั้งอยู่ที่รัฐแคลิฟอร์เนีย และเผยแพร่งานวิจัยเกี่ยวกับจิตใจจำนวนมาก ทั้งยังชี้ให้เห็นว่า“วิทยาศาสตร์ทางจิตคือแก่นลับของศาสนาทั้งหมดของโลก”และดูเหมือน ว่า“พระอาทิตย์จะขึ้นทางทิศตะวันตก” ดังที่พระพุทธเจ้าเคยตรัสทำนายไว้ใน อดีตกาลจะเริ่มเด่นชัดขึ้นทุกวัน

ความลับของแดน “เสรีชน”

จากความสำเร็จอย่างกว้างขวางจนปลุกกระแส “ความเชื่อ” ใน “จินตนาการ” ของแดน บราวน์ ทำให้นักสัญลักษณ์วิทยาสมัครเล่นและแฟนนวนิยายของบราวน์มุ่งท่องเที่ยวตามรอยในดินแดนและสถานที่ที่แลงดอนเคยไขความลับจนส่งผลให้ปริมาณนักท่องเที่ยวที่หลั่งไหลไปยังสถานที่ต่างๆเพิ่มมากขึ้นอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนจากความสำเร็จดังกล่าวทำให้บราวน์เริ่มหันกลับมาส่งออกวัฒนธรรมบ้านเกิดอย่างอเมริกันที่ถูกสมมติให้เป็นสถานที่ที่ลึกลับและซ่อนเร้นไม่แพ้ปารีสที่ซ่อนสายโลหิตของพระเยซูคริสต์ และสำนักวาติกันที่ปิดบังความลับของพระเจ้า ผ่านสถานที่สำคัญๆที่ถือกำเนิดมาพร้อมกับประเทศและดุ๊กดิ๊ก เช่น อาคารแคปิตอล ห้องสมุดรัฐสภา พิพิธภัณฑ์สมิทโซเนียน อนุสาวรีย์วอชิงตัน อนุสรณ์สถานเมสันจอร์จวอชิงตัน เป็นต้น แต่ความท้าทายครั้งใหม่ของแดน บราวน์ คือความพยายามสร้างวัฒนธรรมอเมริกัน ที่ถือกำเนิดเพียงไม่กี่ศตวรรษตั้งแต่คริสโตเฟอร์ โคลัมบัสคิดว่าเป็นส่วนหนึ่งของยุโรปเมื่อปี ค.ศ.1493 จนไปสู่การสถาปนาเป็นประเทศอิสระในวันที่ 4 กรกฎาคม ค.ศ. 1776 ซึ่งการสั่งสมภูมิปัญญา ยิ่งเยาว์กว่าอิตาลี ฝรั่งเศส หรืออังกฤษมากนัก และวัฒนธรรมส่วนใหญ่เป็นการผสมผสานหลากหลายเชื้อชาติเข้าไว้ด้วยกันและเป็นวัฒนธรรมใหม่ แต่บราวน์เลือกจะไขอเมริกาเป็นฉากหลัง และพยายามให้ดูเก่าแก่และลึกลับเพื่อสร้างฉากที่ดูซ่อนเร้นเพียงพอต่อการให้ภูมิปัญญาแห่งบรรพกาลที่สาบสูญอยู่ในบ้านของตัวเอง

ด้วยความพยายามสร้างดินแดนลึกลับในสถานที่ลึกลับที่สุดในอเมริกัน ซึ่งมีไม่กี่ที่ดังกล่าวทำให้แลงดอนต้องดิ้นรนและไขรหัสอยู่ แต่ในกล่องที่เป็นอาคารแคปิตอล และสถานที่โดยรอบเพียงไม่กี่แห่ง แม้ว่าทุกที่จะเป็นสถานที่จริงก็ตามแต่ก็ทำให้ฉากหลังและบรรยากาศขาดความเคลื่อนไหว(Dynamic) และตื่นตาตื่นใจเหมือนที่เคย และส่งผลให้ตัวละครขาดปฏิสัมพันธ์กับฉากจนดูน่าเบื่อและขาดความสมจริง

ด้านการดำเนินเรื่องผู้เขียนใช้การบรรยายถึงภูมิหลังของฉากและเหตุการณ์ต่างๆเป็นส่วนใหญ่ และให้บทสนทนาของตัวละครเป็นส่วนประกอบ แต่ด้วยการ

บรรยายที่ฟุ่มเฟือยถึงเหตุการณ์ ข้อมูล และความลับ เกี่ยวกับสถานที่ต่างๆ ตลอดจนใช้เวลาอธิบายถึงภูมิหลังและภารกิจในการรักษาความลับอันยิ่งใหญ่ของฟรีเมสัน และโน้มน้าวผู้อ่านให้เห็นความยิ่งใหญ่ของความลับแห่งบรรพกาล จนทำให้เรื่องราวความเคลื่อนไหวในหลายช่วง แม้ว่าจะเป็นเทคนิคที่ผู้เขียนใช้เพื่อสื่อความหมายถึงแนวความคิดสำคัญของเรื่อง โดยการใช้คำ วลี และประโยคซ้ำๆ ในการสร้างความหมาย ซึ่งเป็นลักษณะของการตอกย้ำซ้ำทวน (redundancy) แต่เมื่อตอกย้ำมากจนเกินจำเป็น ผู้อ่านจะเริ่มรู้สึก “อึมจมนเวียน” และไม่ยอมรับรู้ความหมายอื่นใด นอกจากวางลง!

ฮีโร่บาร์ทิส VS วายร้ายตายด้าน

สำหรับตัวละครของบราวน์ยังคงเอกลักษณ์ตามแบบฉบับ “ฮีโร่” ที่สร้างให้ตัวละครเอกอย่าง โรเบิร์ต แลงดอน เผชิญอุปสรรคที่ใหญ่หลวงระดับชาติ และอาจส่งผลกระทบต่อคนทั้งโลก สามารถเอาชนะอุปสรรคได้ด้วยความสามารถในการถอดรหัสจากภาพ สัญลักษณ์ ประติมากรรม และสถาปัตยกรรมฯลฯ ในบทบาทของนักสัญลักษณ์วิทยาที่ไม่มีอยู่จริง และเผชิญปัญหาเคียงคู่กับสตรีสูงศักดิ์ทั้งชาติ กำเนิด การศึกษา ฐานะ และรูปลักษณ์ อย่างไซเฟีย วิกโตเรีย และล่าสุดคือ แคทอริน ไชโลมอน เจกเช่นเดียวกับฮีโร่ขวัญใจชาวอเมริกันอย่าง สไปเดอร์แมน ซูเปอร์แมน แบทแมน หรือไอรอนแมน ฯลฯ แต่ฮีโร่คนนี้ก็กอบกู้โลกด้วยปัญญาและทักษะในการถอดรหัสทั้งยังขึ้นขอบสนามลับและทำทฤษฎีวิทยาศาสตร์เหนือสิ่งอื่นใด มิใช่พลังอำนาจพิเศษ การกลายพันธุ์ หรือใช้เทคโนโลยีล้ำยุค เพื่อให้เป็นที่จดจำ ชดเชยและเผยแพร่ความต้องการทางสังคมที่ผันถึงเสรีภาพ สันติภาพและความสงบสุขบนพื้นฐานของความมั่นคงทางปัญญาอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตามตัวละครส่วนใหญ่ในภาคนี้ขาดความสมจริง โดยเฉพาะตัวร้ายอย่าง มัลลัค ที่สามารถอำพรางรอยสักทั้งร่างกายได้ด้วยการเมคอัพและวิกผม เพื่อเปลี่ยนเป็นนายแพทย์คริสโตเฟอร์ อแบดดอน ชายหนุ่มรูปงามที่เพียบพร้อมจนสามารถตบตาหัวหน้าฟรีเมสันและแฝงตัวเข้าเป็นสมาชิกลำดับที่สามสิบสามได้

อย่างง่ายดาย ทั้งๆที่บรรณานุกรมข้อเท็จจริงกับผู้อ่านอยู่เสมอว่าองค์กรนี้มีอยู่จริง ซึ่งเป็นองค์กรที่รวบรวมผู้ทรงอิทธิพล มีความสามารถ ทรงปัญญาและเป็นบุคคลชั้นนำของโลก แต่คนเหล่านั้นกลับไม่รู้เลยว่า มีมาตรการเลือดเย็นกำลังแฝงตัวเข้ามาล้างความลับที่สมาคมร่วมปกป้องมาหลายศตวรรษ นอกจากนี้ มัลลัคยังดูแบนราบ(Flat character)เพราะมีอารมณ์เพียงด้านเดียว ขาดความสมจริงและห่างไกลจากปุถุชน ถ้าหาก บรรณานุกรมต้องการสร้างความขัดแย้งให้ตัวละครด้วยวิกและเมคอัพก็ดูเป็นการสร้างมิติให้ตัวละครที่ตื่นเงินและขาดพลังกว่า “สิลาส” ที่ทำบาปเพื่อรักษาความเป็นพระเจ้า “ทิบบิง” หรือแม้แต่ “ท่านคาเมอร์เลโญ” ที่หลอกใช้ศาสนาจักรด้วยความหวังดีที่จะเผยความจริงให้โลกรับรู้

ผู้สร้าง หรือ ผู้ถูกสร้าง

แม้ว่าจะขาดวรรณกรรมในการสื่อความหมายให้กับผู้อ่านในหลายส่วน แต่โดยรวมแล้ว “สาส์นลับที่สาบสูญ” ยังคงเป็นนวนิยายที่สร้างความตื่นตาตื่นใจ สนุกสนาน และน่าประทับใจไม่น้อย ตลอดจนพิสูจน์ให้เห็นถึงความสามารถผ่านการร้อยเรียงข้อมูลระหว่าง ประวัติศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ ปรัชญา ศาสนา วิทยาศาสตร์ และรหัสวิทยา เข้าไว้ด้วยกันอย่างเหนือชั้น โดยเฉพาะ “สาร” ที่บรรณานุกรมต้องการจะสื่อกับผู้อ่านเกี่ยวกับพลังและศักยภาพของมนุษย์ที่สามารถเปลี่ยนโลกทางกายภาพได้ด้วย “จิตใจ” ที่ถูกซ่อนไว้ในรหัสแห่งพระคัมภีร์

สำหรับแดน บรรณานุกรม แล้ว เขาสามารถเปลี่ยนแปลงโลกใบนี้ให้กลับมาคืนตัว และตระหนักถึงอำนาจของจิตใจมนุษย์ได้อีกครั้ง ซึ่งภูมิปัญญาที่สาบสูญที่มนุษย์ฝันจะครอบครองกลับไม่ใช่เทคโนโลยีล้ำยุคหรือสิ่งแวดลอมที่อยู่ภายนอก แต่กลับเป็น “ที่ที่ทุกคนรู้จักเป็นอย่างดี แต่น้อยคนที่จะรับรู้” ซึ่งอยู่ภายในตัวบุคคลนั่นเอง

เรามักได้ยินเสมอเกี่ยวกับอาการป่วยที่ยากจะรักษา แต่หากคนไข้มีจิตใจที่ดีและเข้มแข็งก็สามารถหายจากโรคเหล่านั้นได้อย่างน่าอัศจรรย์ นั่นเป็นเพราะ “อำนาจจิต” สามารถเปลี่ยนเซลล์ร้ายให้กลายเป็นดีได้ ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาสถาบันวิทยาศาสตร์ทางจิตได้พยายามพิสูจน์เรื่องนี้เป็นอย่างเป็นรูปธรรมผ่านงาน

วิสัยต่าง ๆ มากมาย ถ้าหากเป็นเช่นนั้นจริง มนุษย์จะสามารถเปลี่ยนแปลงโลกใบนี้ ในแบบที่ต้องการได้ด้วยพลังของความคิดและจิตสำนึก

เราได้แต่ฝันถึงโลกที่สงบสุข ไร้อาชญากรรมและการก่อการร้าย โดยวิงวอน ร้องขอต่อพระเจ้า ซึ่งเชื่อกันว่าพระองค์เป็นผู้สร้างสรรค์และทำลายล้างให้เกิดแก่มวลมนุษย์แต่หากในความเป็นจริงแล้วพระเจ้าเป็นเพียงสิ่งสมมติเพื่อใช้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้นับถือให้เอาชนะกับอุปสรรคในการดำเนินชีวิต ซึ่งความ “วิวัฒน์” และ “วิบัติ” ล้วนเกิดจากฝีมือมนุษย์ทั้งสิ้น โดยที่พระองค์ไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง แล้วเรากำลังเล่นบทบาทที่ถูกต้องในฐานะพระฉายาของพระเจ้าอยู่หรือไม่

อย่างไรก็ดีหากเราเปลี่ยนโลกทางกายภาพได้ด้วยจิต เราต่างหากที่มีอำนาจดุจพระเจ้า ดังที่แคทอริน กล่าวไว้ว่า “เราคือพระเจ้า ซึ่งเราคือผู้สร้าง แต่เรากลับไปเล่นบท “ผู้ถูกสร้าง” นั่นคือมนุษย์มักมองตัวเองว่าไม่มีอำนาจเพียงพอต่อการเปลี่ยนชะตาชีวิตของตัวเองและโลกใบนี้ แต่จริงๆ แล้วเราเองต่างหากที่มีศักยภาพและอำนาจเพียงพอที่จะสร้างสรรค์หรือเปลี่ยนแปลงสังคมโลกให้ดีขึ้นและสงบสุขได้ แต่ต้องอาศัย “จิตใจที่ดั่งาม” เท่านั้นเอง

แต่ดูเหมือนว่าวันนี้มนุษย์กลับไม่เคยร้องขอ “จิตใจ” ของตนเองให้แสดงพลังอำนาจที่ซ่อนเร้นเท่าไรนัก นอกจากแสดงบทบาทที่ถนัดของการเป็นผู้ทำลายล้างและจํานนต่อโชคชะตา...

สุดท้ายความลับแห่งบรรพกาลก็ยังคงถูกซ่อนเร้นอยู่ในตัวของเรานี้ต่อไป

หมายเหตุ บทวิจารณ์นี้พิจารณาที่เนื้อหาของนวนิยายของแดน บราวน์ ในฉบับแปลเป็นภาษาไทย โดย อรดี สุวรรณโกมล โดยมีได้พิจารณาที่การแปลและกลวิธีการเขียนของผู้แปลแต่อย่างไร